

EMMANUEL LEVINAS: Œuvres 3. Eros, littérature et philosophie

Paris: Bernard Grasset / IMEC 2013, I. vyd., 380 s.

Pred dvoma rokmi vydalo parížske vydavateľstvo Grasset v spolupráci s Inštitútom pamäti súčasných vydaní (IMEC) tretí zväzok Levinasových zbraných spisov. Za prípravu publikácie prevzala spolu s Jeanom-Lucom Nancym zodpovednosť Danielle Cohenová-Levinasová, ktorá texty zostavila spoločne s Davidom Stidlerom. Texty z ruštiny prepísal a preložil Leonid Charlamov. Z ďalších spolupracovníkov treba spomenúť Dana Arbiba, Bernhardta Caspera, Marca B. de Launaya, Giovanniho Ferretiho, Miguela Garcíu-Baru, Kevina Harta a Clauda Romana. Koordinátorom vedeckého výboru zostal tak ako v prípade predchádzajúcich dvoch zväzkov Jean-Luc Marion. Zbrané spisy sú vydané so súhlasom dediča a vykonávateľa závetu Levinasovho syna Michaëla.

Publikácia obsahuje Levinasove doposiaľ nevydané predvojnové románové spisy, básne písané v ruskom jazyku a súbor rozličných filozofických poznámok na tému „Eros“, ktoré neskôr podrobne rozpracoval vo svojich úvahách na tému lásky, otcovstva a synovstva, literatúry v knihách *Čas a iné* (1948), *Totalita a nekonečno* (1961) a *Vlastné mená* (1976). Materiál je dokladom Levinasových literárnych ambícií, zostal však len v stave náčrtu.

Pokiaľ ide o celkovú výstavbu, kniha je rozdelená do štyroch kapitol: Prvá (s. 35-114) uvádza dve verzie románu *Eros*. Za „plynulú verziu“ (fr. *version continue*) vďačíme redaktorom, ktorí z transkripcie rukopisu vypustili niektoré rušivé časti (škrty a tematické variácie), v druhej, „vývojovej“ verzii (fr. *version génétique*) však ostali zachované. Obe dve verzie ponúka aj druhá kapitola knihy (s. 115-154) s názvom „Dáma od Weplerov“ (*La Dame de chez Wepler*). Tretia kapitola (s. 155-226), obsahujúca filozofické poznámky na tému „Eros“, je rozčlenená do piatich celkov podľa toho, ako si ich na rôznych miestach zaznamenával samotný Levinas. Posledná kapitola (s. 227-380) mapuje ranú Levinasovu tvorbu medzi rokmi 1921 – 1928, teda obdobie, keď Levinas ešte písal v ruštine. Editori ju rozložili do troch podkapitol. Prvá združuje Levinasove najstaršie básne (1921 – 1923), druhá prozaické texty a poviedky, tretia básne a fragmenty básní z obdobia Levinasovho štúdia v Štrasburgu (1923 – 1928). Na konci možno nájsť Levinasove *Curriculum vitae* z roku 1922, písané pravdepodobne ako súčasť žiadosti o štipendium vo Francúzsku, a štúdiu v hebrejčine, venovanú básnikovi Haïm Nahman Bialikovi, pochádzajúcu z rokov 1920 – 1921. Štúdiu do francúzštiny preložili David Brezis a Lea Zehavi. Kapitoly sú ozvláštnené dvadsiatimi siedmimi reprodukciami Levinasových rukopisov.

Celkovo ide o pôsobivý súbor, ktorý nám poskytuje komplexnejší pohľad na Levinasa nielen ako na filozofa a vykladača Talmudu, ale aj ako na človeka, ktorý sa snaží písať literárne, poeticky a nefilozoficky. Stretávame sa tu s obrovským množstvom literárnych výpisov, aforizmov a citácií svedčiacich o zaujatom čítaní, okrem iných naprí-

klad Giraudoux, Prousta, Puškina, Pearl Buckovej, Mallarmého, Ibsena, Dostojevského, Ariosta, Conana Doylea, Rabelaisa, Céline, Zolu, Baudelaira, Lamartina, Danteho, Blanchota atď. Levinasov záujem o literatúru je však skôr kritický ako konzumný, o čom svedčí základný rozvrh práce, koncipovaný ešte v zajatí v nacistickom *stalagu*.¹

E. Levinas

vzťahu k Druhému nazývam sexualitou Ja“ (s. 177), uvádza Levinas. Sexualita – zápleťka iného vo mne – je základnou determinantou či charakteristickou črtou „ľudského“; jej modalít predstávajú komunikácia a výraz. „Druhý je – negatívne vyjadrené – skrytý. A eros je komunikácia s touto skrytosťou. Skryté nie je len to, čo je ukryté pred poznáním, ignorované: prístup k Druhému je svojím spôsobom láskaním“ (s. 179). Sexualitu v rovine láskania a rozkoše Levinas opisuje ako „vzťah bez vlastníctva“, v ktorom sa Ja zbavuje vlády nad Druhým a stáva sa sebou. Sexualita žije z otvorenosti, zo životného vzťahu: trajektória túžby orientovaná na Druhého však vykazuje určitú zásadnú diskontinuitu: nejde v nej ani o vedenie, ani o moc: je to samotná pluralita nášho existovania,

¹ „Môj pracovný rozvrh:

Filozofia:	1) Bytie a ničota
	2) Čas
	3) Rosenzweig
	4) Rosenberg
Literatúra:	Žalostný prebytok
	Láska a neskutočnosť
Kritika:	Proust“ (Levinas 2009, 74).

naša bytostná nahota a stud. Druhou, odvrátenou stránkou je stála možnosť popretia či profanácie v rozkoši, ktorá vo svojej násilnosti a nepokojnej obscénosti akosi vždy zabúda na „tajomstvo“ a „panenstvo“ (fr. *vierge*) – to je dôvod, prečo Levinas odmieta pornografiu, ktorá druhého vyzlieka z tajomstva a v ktorej je totálne nahé telo druhého jedine sídlom slasti.

Týmito motívmi sa vyznačujú obidve románové skice: nech už je to čistá sexuálna túžba hlavnej postavy Paula Rondeaua v románe *Eros*, ale boj, násilné napätie, aké zakúša Riberat v *Dáme od Weplerov*, nútený hľadať rozkoš v uliciach nočného Paríža, zatiaľ čo jeho manželka zostáva pripútaná na nemocničné lôžko. Román *Eros* (ktorý predtým niesol názov *Žalostný prebytok*) sa odohráva na jar roku 1940. Hlavná postava vojak Paul premýšľa nad súčasnou situáciou Francúzska. Dej graduje v okamihu, keď sa jeho oddielu podarí zajať komando, v ktorom je viacero židovských zajatcov (a zajatkýň). Na týchto stránkach Levinas opisuje pocity, aké vo vojakovi vyvoláva obyčajné rozčesávanie ženských vlasov: „Vedeli sme, že v tom vagóne bývajú ženy... avšak v ten deň, keď sme cez otvorené okno zazreli mladú dievčinu rozčesávajúcu si svoje dlhé vlasy, sme nadobudli dojem neslušnosti či vyrušenia, vybičovanej poézie trýzniacej každú krásu... Zmes veľkolepej krásy a tej najväčšej nízkości... Tá najbežnejšia vec, akou je rozčesávanie vlasov, bola zrazu prekrytá a preniknutá akousi inou esenciou, ktorá ju voviedla do kanibalského sveta erotizmu. Stratila vážnosť vo svojej najmateriálnejšej podstate a stala sa pretvárkou tak, ako konverzácia o daždi alebo peknom počasí dáva akýsi háv decentnosti nenávisťi alebo vášni, ako fasáda pokrývajúca všetky podstatné vnútorné dimenzie“ (s. 50-51). To, čo opisuje Levinas, však nemá nič spoločné s erotikou v bežnom zmysle slova; *eros* tu predstavuje alegóriu návratu k veciam samým a k pravde, ktorá sa v bizarnosti vojny neukazuje v rovine kontemplácie nezainteresovaného mysliteľa, ale spočíva v osobnej dráme každého jednotlivca. Román predstavuje nástroj, ktorým je možné odhaliť pravdu tejto drámy vo jej konkrétnosti, živej a banálnej aktivite. Muž, to je vojak lapený do siete skutočnosti zbavenej zmyslu, ktorého poslednou a nepotlačiteľnou túžbou je zovrieť do náručia nejakú ženu – akúkoľvek.

Literárne spisy mladého Levinasa písané v ruštine majú rozličný charakter, možno tu nájsť takmer šesťdesiat básní s klasickou tematikou samoty, lásky, večnosti, noci atď. Najzaujímavejšie sú však podľa môjho názoru poviedky *Dvaja mudrci*, *Tri stupne poznania*, *Koniec rozprávky*, *O ľudoch, ktorí poznali Boha*, ktoré svojím ostrovtipom a poučnosťou v mnohom pripomínajú klasické chasidské príbehy.

O tom, že duchovnosť možno nájsť v každodennom živote, svedčí krátka poviedka *Dvaja mudrci* rozprávajúca o troch rôznych generáciách arabských mudrcov. Stalo sa, že za „dvoma mudrcmi“ prišiel tretí s otázkou „Čo je smrť?“. Odpovedali, že je to protiklad života, a na protiotázku, „Čo je potom život?“ odpovedali, že je to protiklad smrti. Nemohli však prísť na to, čo je zmyslom života. Keďže napriek svojej múdrosti nedokázali nájsť v tejto otázke žiadnu istotu („Boli to vedci. A jediná vec, o ktorej môže veda vypovedať s istotou je: „Neviem“, s. 275), Alah im odmietol vstup do raja. Ich synovia, vážení, avšak už o niečo menej múdri sa už nepýtali na to, čo je život a smrť, nepýtali sa na ich zmysel. Snažili sa život k niečomu prirovnať a na základe toho zvoliť životný postoj.

Jeden – optimista – prirovnal život k zlatému prsteňu vytiahnutému z páchnucej studne, druhý – pesimista – k črepinám roztrúseným na púšti. Alah uvažoval: Prečo len obaja toľko dišputujú? Jeden oceňuje náplň života, druhý ide ešte ďalej a tvrdí, že život nemá žiadnu cenu. Obaja nie sú až takí múdri než ich otcovia, sú však inteligentnejší. Ale do raja ich nevpustil, pretože tam učených dišpút netreba. Ale ich synovia, ktorí neoplývali žiadnou múdrosťou, si namiesto kladenia otázok život plne užívali, čím potešili Alaha a ten ich do raja vpustil. Podobnú kritiku teoretickej „múdrosti“ možno nájsť aj v ďalšej poviedke s názvom *O ľudoch, ktorí poznali Boha*. Božia moc v nej pri poslednom súde udeľuje morálnu lekciu tým presvedčeným veriacim, ktorí bývajú vo svojej pokore spravila tí najpyšnejší.

Doposiaľ nevydané literárne Levinasove texty v ruštine a francúzštine z archívov IMEC takto vďaka usilovnej redaktorskej práci našli svoje miesto v samostatnej publikácii. V knižnici Levinasových komentátorov by určite nemala chýbať.

Pavol Sucharek

Pavol Sucharek
Inštitút filozofie FF PU
17. novembra 1
080 01 Prešov
Slovak Republic
e-mail: pavol.sucharek@gmail.com

O Z N A M

Občianske združenie Hronka vydalo s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR knihu M. Heideggera „*Zdroj umeleckého diela*“. Ja, František Novosád, prekladateľ Heideggerovho textu, sa dôrazne dištancujem od tohto vydania. Vzhľadom na nekvalifikované zásahy jazykového redaktora do textu prekladu a to, že vydavateľ mi odoprel právo na autorskú korektúru, som sa rozhodol spoluprácu s ním zrušiť a preklad som stiahol. Napriek môjmu výslovnému zákazu disponovať prekladom vydavateľ ho vydal. Tým porušil nielen elementárne pravidlá slušnosti, ale aj autorský zákon. Ide jednoznačne o prejav kultúrneho barbarstva.

František Novosád